

Η ανατροπή της ανατροπής, πολιτική ανατομία μιας "στροφής"

Editorial "Θέσεις" Τεύχος 130, περίοδος: Ιανουάριος - Μάρτιος 2015

I'll tip my hat to the new constitution

Take a bow for the new revolution¹

The Who – Won't get fooled again

1. Εκλογές

Έφθασε λοιπόν η ώρα των εκλογών, ενός στόχου που είχε τεθεί από το φθινόπωρο του 2012, μιας επιδίωξης που επανειλημμένα μπήκε στην ημερήσια διάταξη και τελικά επιτεύχθηκε με μοχλό την αδυναμία εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας.

Ήρθε όμως η επιτυχία αυτή ως κεραυνός εν αιθρία;

Ήταν απλά το αποτέλεσμα ευφυών χειρισμών και κατάλληλης αξιοποίησης του θεσμικού οπλοστασίου που διαθέτει η εκάστοτε αντιπολίτευση για να βραχυκυκλώσει το κυβερνητικό έργο;

Έπεσε η κυβέρνηση από αδυναμία να ελέγξει τους κομματικούς μηχανισμούς που από αυτοσυντήρηση και μόνο θα επιδίωκαν τη διαιώνιση του κοινοβουλευτικού statusquo μπροστά στο φόβο μιας εκλογικής διαδικασίας χωρίς αύριο για την πλειονότητα των πολιτικών θραυσμάτων της έκρηξης του 2012;

Η πραγματικότητα είναι πως από τη σκοπιά των θεσμών και των κρατικών μηχανισμών που τους συγκροτούν η «λογική των πραγμάτων» έτεινε προς την αντίρροπη κατεύθυνση.

Η παράταση του βίου της μνημονιακής συγκυβέρνησης έδινε κατ' ελάχιστο τη δυνατότητα να μεταμφιεστεί η κοινωνική καταστροφή και η ανθρωπιστική κρίση των τελευταίων ετών με μια επίφαση «ανάπτυξης» κάτω από τον αστερισμό του «τέλους των μνημονίων». Μια «νέα αρχή» στις «υγιείς βάσεις» της πλήρους απαξίωσης της εργασίας ως μέσου για την ανάκτηση της «χαμένης ανταγωνιστικότητας» του ελληνικού καπιταλισμού, της «ευρωπαϊκής προοπτικής», την οποία «ονειροπόλοι αριστεριστές» ήταν έτοιμοι να θυσιάσουν στο βωμό των ιδεολογικών τους εμμονών.

Επιχειρήματα που θα μπορούσαν να συμπαρασύρουν και τον «μεσαίο κοινοβουλευτικό χώρο» που θα είχε κάθε «λογικό συμφέρον» να παρατείνει (και) τη δική του θητεία μαζί με εκείνη της Βουλής, συνδυάζοντας το «εθνικό» με το στυγνό ατομικό συμφέρον του.

Πώς και προέκυψε όμως το «ιστορικό ατύχημα» και η συνισταμένη ομόρροπων συνιστωσών κατέληξε σε μηδενικό σύνολο;

Η απάντηση μάλλον πρέπει να αναζητηθεί εκτός Κοινοβουλίου, πέρα από τα θεσμικά παίγνια, έξω από τον πολιτικό ορθολογισμό, εκεί που επιμένουν να εμφιλοχωρούν οι

κοινωνικές αντιφάσεις, αυτό το απεχθές για τους διαχειριστές της εξουσίας βασίλειο του κοινωνικού ανορθολογισμού.

2. Νομιμοποίηση

Η κοινοβουλευτική αριθμητική που θα μπορούσε να διασφαλίσει την «προεδρική πλειοψηφία», δεν στάθηκε εντούτοις ικανή να αποτρέψει την προϊούσα αστάθεια και πολιτική ανεπάρκεια σχεδόν όλων των κυβερνητικών χειρισμών, απότοκη της αστάθειας των κοινωνικών στηριγμάτων.

Δεν είναι μόνο η ογκούμενη κοινωνική δυσαρέσκεια των δημοσκοπήσεων, ούτε η συστηματική αποδοκμασία των κυβερνητικών παλινωδιών από μια κοινή γνώμη που έστρεψε σταδιακά τα νώτα της στις αυτοδιαφευδόμενες υποσχέσεις για ένα «ελπιδοφόρο μέλλον» που έμενε άπιαστο σαν τη γραμμή του ορίζοντα.

Δεν είναι ακόμη η δεινή ήττα της συγκυβέρνησης στις ευρωεκλογές με τα κοινωνικά στηρίγματά της να συρρικνώνονται σε ιστορικά πρωτόγνωρα επίπεδα. Ούτε το τίμημα που κατέβαλε για τη σχετική συγκράτηση δυνάμεων στις περιφερειακές και δημοτικές εκλογές με την αποστασιοποίηση των φιλοκυβερνητικών σχημάτων από τις κεντρικές μνημονιακές πολιτικές.

Δεν είναι τέλος η άδοξη κατάληξη των κυβερνητικών λεονταρισμών ότι το μνημόνιο «τελείωσε», ότι «βγαίνει στις αγορές», ότι οι δεσμεύσεις και υποχρεώσεις έχουν «ημερομηνία λήξης» το τέλος του παρόντος έτους, που εισέπραξαν την εκτόξευση των spreads.

Ο πυρήνας της αποτυχίας δεν εδράζεται στους μηχανισμούς. Έχει διαβρωθεί ανεπανόρθωτα η κοινωνική βάση στήριξης της πολιτικής της. Πέρα από την αμυντική ταξική πόλωση και τον φόβο μπροστά στο άγνωστο της Αριστεράς, τίποτε το θετικό και οραματικό δεν κινητοποιεί αυτούς που έστω και δύσθυμα ανταποκρίνονται στο κυβερνητικό προσκλητήριο.

Στην πραγματικότητα, όλο αυτό το διάστημα μετά τις εκλογές του 2012 η συγκυβέρνηση είδε να διαβρώνεται η όποια έστω και δια της εις άτοπον απαγωγής νομιμοποίηση του μνημονιακού εγχειρήματος, με την κυβερνητική πλειοψηφία να διασπάται (ΔΗΜΑΡ) και να φυλλορροεί (ανεξαρτητοποιήσεις). Με αποτέλεσμα στο εσωτερικό μέτωπο να εμφανίζει ολοένα μεγαλύτερη αδυναμία να επιβάλει, έστω και οριακά δια των συνεχών εκβιασμών, τους όρους της μνημονιακής συνέχειας στους υποστηρικτές της. Γι' αυτό και στο εξωτερικό εισέπραξε την απροθυμία συναλλαγής των μνημονιακών εταίρων με ένα σχήμα κάτι περισσότερο από εφήμερο, στην ουσία θνησιγενές.

Αυτό που αρχικά – με το «τέλος του μνημονίου» – φάνηκε ως φυγή προς τα εμπρός δεν ήταν παρά άλμα στο κενό χωρίς δίχτυ προστασίας. Οι παραιτήσεις και απειλές που θα μπορούσαν να αποτελέσουν συνεκτικό ιστό για μια νέα κυβερνητική πλειοψηφία με ορίζοντα τα μέσα του 2016, εκφυλίστηκαν σε άσφαιρα πυρά μιας πληθωριστικής κυβερνητικής τρομοκρατίας που δεν έπεισε παρά μόνο αυτούς που αποτελούσαν την εμπροσθοφυλακή των προσκόπων της.

Η μνημονιακή συγκυβέρνηση απονομιμοποιήθηκε διττά: αδυνατώντας να οργανώσει τη συναίνεση στις μνημονιακές πολιτικές από μέρους των λαϊκών στρωμάτων οδηγήθηκε στην

άρση της εμπιστοσύνης των εταίρων στην πολιτική της επάρκεια. Γι' αυτό και ζήτησαν «πρακτική απόδειξη» για τη δυνατότητά της να χειριστεί τη συνέχεια των «προσαρμογών». Μια προεδρική δοκιμασία στην οποία απέτυχε παταγωδώς και στην οποία προσέφυγε χωρίς προφυλάξεις και ασφαλιστικές δικλίδες.

3. Λαός

Και έτσι βρίσκεται τώρα μπροστά στη «λαϊκή ετυμηγορία», επιχειρώντας να οργανώσει τη συναίνεση των κυριαρχούμενων στρωμάτων σε μια γενικευμένη απόπειρα να εμφανιστεί το συμφέρον του αστικού μπλοκ εξουσίας και οι μνημονιακές πολιτικές ως το γενικό συμφέρον όλης της κοινωνίας. Μια προσπάθεια να εμπεδώσουν τα κυριαρχούμενα κοινωνικά στρώματα ότι η μοναδική οδός σωτηρίας τους στην κρίση περνάει μέσα από την αποκατάσταση της «μνημονιακής ομαλότητας», αυτού του ακραίου σχήματος ταξικής εκμετάλλευσης μέσα στην κρίση. Με κεντρική θεματολογία, που θα προπαγανδιστεί από όλες τις συστημικές δυνάμεις, την προβολή του μεγάλου κοινωνικού πολέμου της τελευταίας πενταετίας ως αποκατάστασης των ανισοροπιών μιας «φαύλης» και «ανώμαλης» διαχείρισης την οποία – παραδόξως – ενορχήστρωναν οι ίδιοι οι σημερινοί «σωτήρες».

Η ΝΔ και οι σύμμαχοί της επιχειρούν λοιπόν τη μεγάλη «μετάθεση», μιας και εύλογο είναι ότι δεν μπορούν να προβάλουν το «προϊόν» τους ως αυτό που είναι και οδήγησε στην απονομιμοποίηση της διαχειριστικής πρότασης. Εύλογα συνεπώς θα εμμείνουν στον «μονόδρομο» της «συνεννόησης» με τους εταίρους - δανειστές, της «ήπιας προσαρμογής» που αποτρέπει τους κινδύνους από το χρεοστάσιο, από την «αποπομπή» από το ευρώ και την Ευρωπαϊκή Ένωση, «περιπέτειες» που επικρέμανται επί της κεφαλής του «λαού και του έθνους».

Συνοψίζοντας: Ο λαός έχει τη μοναδική επιλογή να σώσει πρώτα τους εκμεταλλευτές του για να μπορέσει να πέσει στα μαλακά με μια υποσχετική ήπιας εκμετάλλευσης για το μέλλον. Εγγύηση οι διαχειριστές με τα τέσσερα πρόσωπα του Ιανού, αυτοί που διαρρηγνύουν τα ιμάτιά τους για τα εγκλήματα των μνημονίων όταν βρίσκονται στην αντιπολίτευση και αίφνης «ανακαλύπτουν» την αναγκαία προσαρμογή του μονόδρομου που έως τότε κατάγγελλαν, όταν αποκτήσουν τα ηνία της διαχείρισης.

Αρκεί όμως να καταγγείλει η Αριστερά και ο ΣΥΡΙΖΑ τη «συστημική απάτη» για να ακυρωθεί η καλά ενορχηστρωμένη προβολή του «φάσματος τρόμου» από την επικράτησή της στις εκλογές;

Αρκεί η «δημοκρατία» για να καταρριφθούν τα εκβιαστικά διλήμματα των μονοδρόμων και να υπάρξει αβίαστη εκδήλωση της «λαϊκής ετυμηγορίας»;

Αρκεί να απαλλαγεί η δεδηλωμένη λαϊκή βούληση από τις αλλοιώσεις των κρατικών μηχανισμών που τη φαλκιδεύουν με διάφορους τρόπους υπηρετώντας κέντρα εξουσίας και συμφέροντα;

Αρκεί τελικά να εκφραστεί η λαϊκή βούληση για ανατροπή και να υπάρξουν πρόθυμοι και μη εξαγοράσιμοι φορείς της λαϊκής εντολής ώστε να υλοποιηθεί αυτό που χρόνια ακυρώνεται με σκοτεινούς μηχανισμούς στην υπηρεσία του μπλοκ εξουσίας;

Αν το πρόβλημα συνίσταται λοιπόν στην ευκαμψία των φορέων της κυβερνητικής

διαχείρισης που ως χαμαιλέοντες μεταμφιέζονται από αντιμνημονιακοί σε πιστούς υπηρέτες του κεφαλαίου, τότε αρκεί να ακυρωθεί η υφαρπαγή της λαϊκής ψήφου με το ψέμα και την άσκηση συστημικής βίας, ώστε να αποκατασταθεί η λαϊκή κυριαρχία που τόσο βάνουσα έχει τρωθεί. Τότε θα αποδειχθεί ότι σε τελική ανάλυση το μνημόνιο ήταν απλά μια δόλια πολιτική επιλογή που θα μπορέσει τώρα να ακυρωθεί με τη λαϊκή ψήφο.

Πλην όμως η Αριστερά, ως κατ' εξοχήν αντισυστημική δύναμη, οφείλει να προχωρήσει ένα βήμα πιο πέρα και να αναγνωρίσει την πραγματικότητα της κομβικής για το κεφάλαιο και τους συμμάχους του επιλογής των μνημονίων. Κι αυτό διότι στοχεύει στην ανατροπή των ταξικών συσχετισμών που τα μνημόνια εμπέδωσαν, καθώς και των πολιτικών, ιδεολογικών και οικονομικών μετατοπίσεων που επέφεραν σε αυτή τη συντριπτική πενταετία της κυριαρχίας τους.

4. Μνημόνιο

Το μνημόνιο δεν είναι λοιπόν μια τυχαία επιλογή μέσα στη συγκυρία, ένα διαφορετικό πρόσημο οργάνωσης της συναίνεσης κατά το πρότυπο των πάλαι ποτέ εναλλακτικών – «συντηρητικών» ή «προοδευτικών» – διαχειριστικών προτάσεων που τελικά σχεδόν πάντα συνέκλιναν αδήριτα στην κεντρώα σύνθεση. Το μνημόνιο συμπυκνώνει συγκρουσιακά τις κομβικές επιλογές του αστισμού κάθε απόχρωσης, που στοχεύουν να αλλάξουν βιαίως τους συσχετισμούς δύναμης και να επιβάλουν το νέο κοινωνικό καθεστώς παντοκρατορίας του κεφαλαίου.

Δεν αποτελεί λοιπόν τυχαία επιλογή αλλά μια συνειδητή έκφραση βίαιης εκκαθάρισης των κοινωνικών «αναχρονισμών», δηλαδή των κοινωνικών συμβολαίων που είχαν σωρεύσει «δουλείες» συχνά παρωχημένων κοινωνικών συμμαχιών στους ταξικούς συσχετισμούς δύναμης. Εκφράζεται κατά κύριο λόγο με τη γενικευμένη αναδιανομή εισοδήματος από κάτω προς τα πάνω μέσω της λιτότητας, συμπυκνώνει όμως και την αναδιανομή εξουσίας υπέρ του κεφαλαίου.

Και ενώ η μερική ή ολική απαξίωση της εργασίας γενικά ευνοεί και το μικρό κεφάλαιο, η συνολική αναδιάταξη των συμμαχιών έχει φυσικά θύματα και στο εσωτερικό των μικροαστικών στρωμάτων που βλέπουν την πίτα να συρρικνώνεται ή να εξαφανίζεται στην ύφεση. Οπότε στη σκληρή πραγματικότητα της μαζικής καταστροφής παραγωγικών δυνάμεων, εργασίας αλλά και κεφαλαίου μέσα στην κρίση, αντιπαρά τίθενται ουτοπικές επικλήσεις περί «ανάπτυξης» που συνεχώς αναβάλλεται και καθυστερεί, αλλά που προεξοφλείται για το μέλλον. Σε πλήρη αρμονία με την αντίφαση που αντιμετωπίζει ο κάθε κεφαλαιοκράτης, για τον οποίο οι δικοί του εργαζόμενοι αποτελούν συντελεστή παραγωγής (οπότε και υπερθεματίζει υπέρ της λιτότητας), ενώ όλοι οι άλλοι είναι καταναλωτές (οπότε και προσβλέπει στην «ανάπτυξη»).

Μια αντίφαση που «λύνεται» με συνδυασμό εντατικής υπεραξίωσης του κεφαλαίου εντός και εκτατικής διεύρυνσης των αγορών εκτός. Με τη βοήθεια ενός εξαιρετικά χρήσιμου εργαλείου επιβολής των μετασχηματισμών που δεν είναι άλλο από το δημόσιο χρέος, και τις πολιτικές που «απαιτούνται» για τη διαχείρισή του: ο μόνος τρόπος «εξυπηρέτησής» του είναι οι «μεταρρυθμίσεις» που απαξιώνουν την εργασία, η λιτότητα ως πολιτική κρατικής διαχείρισης που έχει το πλεονέκτημα ότι αναπαράγει διευρυμένα τη βάση λειτουργίας της, επιδεινώνοντας το υποτιθέμενο γενεσιουργό αίτιό της, το δημόσιο χρέος. Ένα αέναο καθοδικό σπινάλ, μια παγίδα λιτότητας, αναγκαία συνθήκη για την εμπέδωση και διεύρυνση της κυριαρχίας του κεφαλαίου.

Η ανατροπή της πολιτικής των μνημονίων δεν συνιστά λοιπόν τη συνήθη εναλλαγή προτάσεων οργάνωσης της συναίνεσης γύρω από εναλλακτικές πολιτικές διαχείρισης. Συνιστά ριζική τομή που θα πρέπει να αντιμετωπίσει ένα νεότευκτο συμπαγές πλέγμα μηχανισμών αναδιάταξης του συσχετισμού δυνάμεων υπέρ του κεφαλαίου, έναν σκληρό πυρήνα σχέσεων εξουσίας και επιβολής που αντανάκλα έναν νέο εμποδωμένο ταξικό συσχετισμό δύναμης που, όπως έδειξε και η επιδεικτική περιφρόνησή του προς τους κοινοβουλευτικούς μηχανισμούς ελέγχου, ελάχιστα υπολογίζει τις επιπτώσεις της «λαϊκής κυριαρχίας» και συνεπώς θα σταθεί απέναντι στα άμεσα συνεπαγόμενα των εκλογικών συσχετισμών.

5. Μηχανισμοί

Αν έτσι έχουν τα πράγματα ποιες δυνατότητες διαθέτει η επιδιωκόμενη ανατροπή από μια κυβέρνηση της Αριστεράς; Ποια πραγματικότητα θα δημιουργήσει η δια νόμου «κατάργηση των μνημονίων» και η τυπική επαναφορά των κοινωνικών συσχετισμών στην προμνημονιακή ισορροπία; Και αν η τυπική διαδικασία θεωρηθεί ότι τελεσφορεί, πώς θα αντιμετωπιστούν οι αντιστάσεις που θα προβάλλει ο μνημονιακός μονόδρομος στις προσπάθειες ανατροπής του; Αντιστάσεις που ήδη σήμερα τίθενται με τη μορφή ερωτημάτων-αποριών, τα οποία άλλωστε δίνουν και το εφελτήριο για να «μετριάστουν» οι «ακρότητες» της ανατροπής. Μερικά δείγματα αρκούν.

Στη ρητή δέσμευση για ακύρωση των εισοδηματικών πραξικοπημάτων της πενταετίας του μνημονίου, που για τους χαμηλοσυνταξιούχους σήμανε την απώλεια άνω του 20% του εισοδήματός τους, αντιπαρατίθεται το «αφελές» ερώτημα για το «πού θα βρεθούν τα λεφτά». Λες και για τα θύματα της ανθρωπιστικής κρίσης το μόνο ζήτημα που υπάρχει είναι η αριθμητική των πόρων που αφαιρέθηκαν βιαίως από τα ταμεία και τώρα «αναζητούνται» στο ταξικό *no man's land*.

Στην επαναφορά του κατώτατου μισθού στα προ της μνημονιακής επίθεσης επίπεδα αντιπαρατίθεται με «νόημα» η θεσμική αλλά και άτυπη ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων που μπορεί να αντιτάξει στην αύξηση του επίσημου κόστους εργασίας τη μερική απασχόληση, τους άτυπους και τυπικούς εκβιασμούς και τον εφεδρικό στρατό ενάμισι εκατομμυρίου ανέργων.

Στην προβολή ενός «δίκαιου φορολογικού συστήματος» που θα έχει βέβαια να αντιμετωπίσει την εισοδηματική καχεξία των μισθωτών και των μικρών επιχειρήσεων και αυταπασχολούμενων, αντιπαραβάλλεται η επίπτωση στην «ανταγωνιστικότητα» αλλά και η ευελιξία και παντοδυναμία εκβιασμού ενός κεφαλαίου που ανεξαρτήτως μεγέθους γνωρίζει πολλά «νόμιμα» μονοπάτια συστηματικής φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Ενώ τονίζεται ταυτόχρονα ότι η υστέρηση των δημοσίων εσόδων θα έχει ως «λογική» κατάληξη την αύξηση των έμμεσων φόρων και νέες φοροελαφρύνσεις για να ευδοκιμήσει η «νέα επιχειρηματικότητα».

Όλα τελικά καταλήγουν στο ερώτημα των μηχανισμών που θα διαθέτει μια αυριανή κυβέρνηση της Αριστεράς για να ακυρώσει στην πράξη τις παγίδες της μνημονιακής συνέχειας και να ανατρέψει τη νέα παντοδυναμία του κεφαλαίου. Και εδώ το αριστερό στρατόπεδο διχάζεται: κάποιοι αντιμετωπίζουν το ερώτημα «τεχνικά» ως θεματοφύλακες της ανατροπής, ενώ άλλοι τοποθετούνται στη βάση του «πολιτικού ρεαλισμού».

6. Εργαλείο

Οι «τεχνικοί της ανατροπής» ονειρεύονται την ενίσχυση των κρατικών μηχανισμών που θα λειτουργούν πλέον ως δίκαια υποκατάστατα της αγοράς: «κοινωνικοποίηση» (στην πράξη δημόσια νομική ιδιοκτησία, χωρίς ίχνος κοινωνικού ελέγχου που είναι και το πραγματικό ζητούμενο) «στρατηγικών» ιδιωτικών εταιριών, διοικητικός έλεγχος του κεφαλαίου, ελεγκτικοί κρατικοί μηχανισμοί παντού, κλπ. Μια στρατηγική που θέλει να λειτουργήσει το κράτος ως μηχανή στην υπηρεσία των δυνάμεων της ανατροπής, να επιβάλει μέσω αυτού «λύσεις προς όφελος του λαού», να διαγράψει το δημόσιο χρέος κλπ.

Στον ορίζοντα διαφαίνεται η προσπάθεια ανάκτησης της χαμένης «ανταγωνιστικότητας» (του κεφαλαίου μάλλον) μέσω της νομισματικής υποτίμησης και της «εθνικής βιομηχανικής πολιτικής». Ένα κράτος εργαλείο με χαρακτηριστική «ανοσία» απέναντι στο κεφάλαιο – το οποίο συμμαχεί και υποτάσσεται στα κελεύσματα του κράτους. Μια γενικευμένη αναλογία της «οικοδόμησης του σοσιαλισμού σε μια χώρα», σε άλλα κοινωνικά και ιστορικά συμφραζόμενα αλλά με συναφή στρατηγική στόχευση. Το κεφάλαιο υποχωρεί και εξαφανίζεται με την ενσωμάτωσή του στην κρατική σφαίρα, οριακά με εταιρίες κρατικής νομικής ιδιοκτησίας παντού, οριακά με αξιοποίηση «των μονοπωλίων» από την κρατική εξουσία. Ένας αγαθοεργός «κρατικομονοπωλιακός καπιταλισμός» και μια κοινωνία που οργανώνεται στη βάση της γενικευμένης μισθωτής εργασίας και των πολιτικών εκφράσεών της. Το ιδανικό του «παλλαϊκού κράτους» στον 21ο αιώνα.

Έστω και ως σημείωση στο περιθώριο, αξίζει να επαναφέρουμε αυτό που οι θιασώτες της «αριστερής» εργαλειακής αντίληψης συστηματικά «ξεχνάνε» στον ανεξαρτησιακό οίστρο τους: ότι δηλαδή χώρες με εθνικά νομίσματα που δεν χρησιμοποιούνται ως διεθνή μέσα συναλλαγών είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στην εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος και στα αστάθμητα συμβάντα που αναγκαστικά συνοδεύουν τη λειτουργία του τελευταίου, ενώ η δημοσιονομική πειθαρχία γίνεται περισσότερο αισθητή και τα περιθώρια απόκλισης από την κυρίαρχη νεοφιλελεύθερη μορφή διακυβέρνησης πολύ περιορισμένα.

7. Ανάσχεση

Στον αντίποδα της άποψης αυτής που αυτοπροσδιορίζεται στο χώρο της «αριστερής συνέπειας» βρίσκεται η «ρεαλιστική» πολιτική της λελογισμένης ανατροπής, της αλλαγής μέσα στη συνέχεια της λιτότητας, μιας ανάσχεσης της λιτότητας.

Με άξονα τη διαρκή υπόμνηση του «εφικτού» που προκύπτει από την απάντηση σε υπαρκτά ερωτήματα της συγκυρίας («πού θα βρείτε τα λεφτά; Πώς θα απαντήσετε στην άρνηση των πιστωτών να χορηγήσουν νέες δόσεις;»), οι «ρεαλιστές» θα προσπαθήσουν να «συμβιβάσουν» μέσα στη συγκυρία το «επιθυμητό» (την αποκατάσταση των αδικιών, την επαναφορά των κατώτατων μισθών και των χαμηλών συντάξεων στα προ του μνημονίου επίπεδα) με το «εφικτό» (τους διαθέσιμους πόρους, τις κυβερνητικές πλειοψηφίες, την ανταγωνιστικότητα της «οικονομίας»). Η ερήμωση στα δημόσια οικονομικά μετά από ύφεση διάρκειας, οι εξωτερικοί περιορισμοί από τη μείωση των καταθέσεων, ο χρόνος που απαιτείται για την αποκατάσταση των υπό κατάρρευση κρατικών μηχανισμών ελέγχου, θα οδηγήσουν εδώ στη «λελογισμένη» πολιτική που θα «μετριάσει» τη λιτότητα και θα επιδιώξει το «βέλτιστο» μέσα στους δεδομένους συσχετισμούς.

Έτσι ενώ για την τάση του «ρεαλισμού» στην αφετηρία της ανατροπής τοποθετούνται οι καλύτερες των προθέσεων (διαπραγμάτευση και διαγραφή του χρέους, ακύρωση της λιτότητας), οι εξωτερικοί περιορισμοί θα ασκήσουν καθοριστική επίδραση για να αλλοιώσουν το αφετηριακό σχήμα και να το προσγειώσουν στο έδαφος του κοινωνικού

ρεαλισμού. Η αφορμή μπορεί να δοθεί από τους περιορισμούς του εκλογικού αποτελέσματος, τη μη αυτοδυναμία, την ανάγκη «πλατιών κοινωνικών συμμαχιών». Μπορεί όμως και να τροφοδοτηθεί εκ των έσω, με τη διαμόρφωση των ψηφοδελτίων και των προεκλογικών πολιτικών συμμαχιών με τρόπο που να πριμοδοτεί τον μετεκλογικό «ρεαλισμό», στο όνομα πάντα της συμπόρευσης «ευρύτατων αντιμνημονιακών δυνάμεων», περιλαμβάνοντας στο εκλογικό σχήμα και αντίπαλους των μνημονίων με συντηρητικό πρόσημο, με πρόσχημα την κοινωνική γείωση των μελλοντικών κυβερνητικών πολιτικών της πληθυντικής Αριστεράς.

Υπάρχουν μάλιστα αρκετοί, ιστορικά διαμεσολαβημένοι τρόποι «προσαρμογής» από το χώρο του «επιθυμητού» στο πεδίο του «εφικτού»: η ιστορία του κράτους-πρόνοιας έδειξε ότι ο συνήθης μηχανισμός εξισορρόπησης έχει ως κύριο μοχλό τις «οικονομικές ανισορροπίες» που παράγουν οι κοινωνικές πολιτικές. Με κεντρικό μοτίβο τη «θεωρία της πίτας» στην οποία η μόνη ασφαλής προϋπόθεση αναδιανομής είναι η ακύρωσή της: «μεγαλώστε πρώτα την πίτα για να έχετε κάποτε μεγαλύτερο κομμάτι», έστω και αν αναλογικά αυτό αντιστοιχεί σε μικρότερο ποσοστό του κοινωνικού πλούτου. «Η καλύτερη κοινωνική πολιτική είναι μια υγιής οικονομική πολιτική».

8. Συμπληγάδες

Υπάρχει στρατηγική διεξόδου λοιπόν πέρα από τις συμπληγάδες «αριστερής συνέπειας» και «πολιτικού ρεαλισμού»;

Η θετική απάντηση στο ερώτημα αυτό συνδέεται άρρηκτα με την άρνηση του ιδιότυπου «αριστερού αυτισμού» και την αναγνώριση ότι το μνημονιακό πλαίσιο με τον ένα ή τον άλλο τρόπο δυναστεύει την πλειονότητα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η στρατηγική αξιοποίησης του δημόσιου χρέους με τη συμβολή του χρηματοπιστωτικού συστήματος, που διαμεσολαβεί στις αγορές την εποπτεία και αξιολόγηση των κρατικών πολιτικών με στόχο τη διατήρηση της παγίδας λιτότητας, αποτελεί πανευρωπαϊκό εργαλείο για την εμπέδωση αντιδραστικών μεταρρυθμίσεων που σαν απώτερο στόχο έχουν τη ριζική μεταβολή των κοινωνικών όρων αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης (μισθός, κοινωνικές παροχές, σύνταξη κλπ.). Με άλλα λόγια, οι πολιτικές της λιτότητας αποτελούν πανευρωπαϊκά στρατηγικές επιλογές και, κατ' επέκταση, κρίσιμη πολιτική συνθήκη για την εμπέδωση της νεοφιλελεύθερης κοινωνικής ρύθμισης και τη συντριβή των προσδοκιών της εργασίας.

Η απάντηση στο ερώτημα συνδέεται λοιπόν με την αναγνώριση της αναγκαιότητας να βρεθεί ευρωπαϊκή λύση για την κρίση του δημόσιου χρέους και την παγίδα λιτότητας, επειδή η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναδειχθεί σε κόμβο και σκληρό πυρήνα του νεοφιλελευθερισμού. Και κάθε λύση που δεν θα λάβει το γεγονός αυτό υπόψη μπορεί να αποδειχθεί θνησιγενής, διότι επίδικο αντικείμενο δεν είναι μόνο η λιτότητα αυτή καθαυτή, αλλά και η χρήση της ως εργαλείου αναδιάρθρωσης. Η λύση οφείλει να έχει ευρωπαϊκή διάσταση και να χτυπήσει το κακό στη ρίζα του αξιοποιώντας και τη δυναμική της ελληνικής Αριστεράς, αλλά χτίζοντας στο ευρύτερο ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

Μια σημαντική προσπάθεια στην κατεύθυνση αυτή διατυπώθηκε στο άρθρο «Το δημόσιο χρέος στον σύγχρονο καπιταλισμό: Το πλαίσιο μιας προοδευτικής πρότασης για τη Ζώνη του ευρώ» (Θέσεις τ. 129). Στη βάση αυτής της προσέγγισης μπορούν να αναζητηθούν σοβαρές πανευρωπαϊκές συμμαχίες που δεν θα είναι επιρρεπείς στους τυχοδιωκτισμούς «αντιμνημονιακών» συμπορεύσεων της ελληνικής πολιτικής σκηνής. Ενώ στο πλαίσιο αυτό μπορεί να διαδραματίσει εξαιρετικά σημαντικό ρόλο και η δυναμική των μαζών που

μαστιζονται από το δυναστικό πλαίσιο της παγίδας λιτότητας, χωρίς τα ψεύτικα διλήμματα ότι δήθεν οι φορολογούμενοι μιας χώρας φορτώνονται τα βάρη των ατασθαλιών μιας άλλης.

Η προοπτική αυτή είναι συνώνυμη της ανατροπής με θετικό πρόσημο και ορίζοντα ριζικών αλλαγών στη βάση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Χωρίς τους «πολιτικούς ρεαλισμούς» ή την «αριστερή συνέπεια» των οπαδών του εργαλειακού κράτους. Και σαν τέτοια αποτελεί ασπίδα για να μην αναγκαστεί να προσφύγει κανείς στους τελευταίους στίχους του τραγουδιού:

Meet the new boss, same as the old boss (The Who, Won't get fooled again).

1 «Χαιρετίζω (ακριβ.: ακουμπάω με την άκρη των δακτύλων μου το καπέλο μου) το νέο σύνταγμα, υποκλίνομαι στη νέα επανάσταση».